

HERENTALS, DE PAEPESTRAAT 1-11 & BOVENRIJ 29

Archeologienota: Programma van maatregelen.

RAPPORT NR. 1048

Titel

Archeologienota Herentals, De Paepestraat 1-11 en Bovenrij 29: Programma van maatregelen

Auteur(s)

Jeska Pepermans, Niels Jennes & Jeroen Verrijckt

Erkende archeoloog

2015/00053 - Jeroen Verrijckt

Projectnummer J. Verrijckt

2022-325

Projectnummer Onroerend Erfgoed

2022G77

Plaats en datum

Beerse, 8/07/2022

INHOUD

Inhoud.....	2
1 Administratieve gegevens	3
2 Gemotiveerd advies	4
2.1 Aanleiding vooronderzoek.....	4
2.2 Resultaten vooronderzoek	4
2.3 Afweging noodzaak verder onderzoek.....	5
3 Programma van maatregelen.....	7
4 bibliografie	8

1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode J. Verrijckt		2022-325
Projectcode Onroerend Erfgoed		2022G77
locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Herentals
	Straat	De Paepestraat - Bovenrij
Kadastrale gegevens	Gemeente	Herentals
	Afdeling	1
	Sectie	F
	Percelen	453h; 451V; 452N; 452P; 452R; 452S; 452T; 453V; 453T; 453S; 453R; 453P; 452V
Coördinaten	Noordoost	X: 182806.81 Y: 207251.97
	Noordwest	X: 182782.07 Y: 207231.95
	Zuidoost	X: 182827.59 Y: 207252.58
	Zuidwest	X: 182787.25 Y: 207225.86
Oppervlakte plangebied		526 m ²
Oppervlakte bodemingreep		506 m ²
Erkend Archeoloog		2015/00053 Jeroen Verrijckt
		2019/00001 Jeska Pepermans

2 GEMOTIVEERD ADVIES

2.1 Aanleiding vooronderzoek

De aanleiding van het vooronderzoek is de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de geplande renovatie en verbouwing aan de woningen te Paepestraat 1 tot en met 11 en Bovenrij 29 te Herentals. Meer informatie over de aanleiding van het vooronderzoek is terug te vinden in het verslag van resultaten.

2.2 Resultaten vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kon enkel het bureauonderzoek uitgevoerd worden. Op basis van dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem was het niet mogelijk om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid van archeologisch erfgoed op het terrein. Er kon wel met zekerheid een uitspraak gedaan over het kenniswinstpotentieel bij verder onderzoek.

Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Herentals en wordt onder archeologische zone dan ook automatisch onderworpen aan archeologisch vooronderzoek. In dit bureauonderzoek bleek dat Herentals ontstaan is vanuit twee aparte kernen, een zuidelijke vroegmiddeleeuwse kern in een religieuze sfeer, en een noordelijke *villa nova*. Het plangebied zou dan in de zuidelijke, oudere kern liggen.

Cartografisch is reeds bebouwing te zien ter hoogte van het plangebied in de 2de helft van de 16de eeuw. Deze wordt in tussen deze periode en de 18de eeuw echt terug verwijderd van het plangebied, en het plangebied wordt heringericht als tuinzone. Pas rond de 2de helft van 19de eeuw verschijnt er terug bebouwing in het plangebied. Deze is enkel aan de straatzijde van Bovenrij 29 gesitueerd. In de jaren '30 van de 20ste eeuw wordt er ook terug bebouwing weergegeven ter hoogte van de arbeiderswoningen. Het achtererf blijft ingericht als tuinzone, al breidt de bebouwing aan de Bovenrij 29 iets verder uit naar achter in de 2de helft van de 20ste eeuw. De woningen hebben met zekerheid verstoringen veroorzaakt, onder meer ter hoogte van de bestaande funderingen, vloeren en vooral de kelders die tot diep in de moederbodem zijn uitgegraven.

Eenzijds kan een eventuele vindplaats vanaf de vroege middeleeuwen worden aangetroffen. Op 100 m van de kerk hoeft dit niet verwonderlijk te zijn. Anderzijds is de kans echter zeer groot dat eventuele structuren van historische bebouwing reeds verstoord zijn door de 19de-20ste-eeuwse bebouwing en de afbraak na de 2de helft van de 16de eeuw, waarna het gebied tot in de 19de eeuw terug in gebruik werd genomen als tuinzone. Sporensites die deze perioden pre-dateren kunnen niet uitgesloten worden, echter situeren deze zich doorgaans op een diepte groter dan 1 m-mv, waar de geplande werken niet aan zullen raken, met uitzondering van enkele lokale nutspullen (ca. 1,5 m-mv). Steentijdsites worden omwille van de landschappelijke ligging, niet in een gradiëntzone en ver van water, alsook de recente bebouwing van het plangebied, niet verwacht.

Op basis van bovenstaande archeologische verwachting kan een potentieel op kennisvermeerdering geformuleerd worden.

Een eventuele vindplaats zou de ontwikkeling van Herentals kunnen aanvullen met mogelijke gegevens vanaf de vroege middeleeuwen. Zeker daar er in de zuidelijke, oudere kern van de stad amper gegevens beschikbaar zijn.

Elk nieuw gegeven is dan ook een aanwinst betreffende de kennisvermeerdering betreffende de stad. Echter de gekende verstoringen, versnippering door lokale ingrepen en ondiepe geplande werken, halen het potentieel sterk naar beneden. Omwille van de reeds gekende verstoringen, de grotendeels ondiepe geplande werken, of de diepere, doch zeer lokale ingrepen, zal een verder onderzoek tot weinig kenniswinst leiden, en is een vervolgonderzoek, kosten-batenanalytisch niet nuttig.

2.3 Afweging noodzaak verder onderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat er een laag kenniswinstpotentieel geldt binnen de huidige geplande bodemingrepen in het plangebied.

Na een fase in het vooronderzoek volgt geen verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek voldoende informatie gegenereerd is om (Code van Goede Praktijk, p. 31):

1. Een archeologienota of nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft, of;

2. Een archeologienota of nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft (doordat de geplande bodemingrepen geen impact hebben op het eventueel aanwezige erfgoed of doordat verder onderzoek van het aanwezige erfgoed geen nuttige kenniswinst zou opleveren), of;

3. Een archeologienota of nota op te maken die de noodzaak voor een archeologische opgraving staft én een plan van aanpak hiervoor biedt, of;

4. Een archeologienota of nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft én een plan van aanpak hiervoor biedt.

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat het plangebied gelegen is op een archeologisch en historisch interessante locatie. De huidige woningen zijn gebouwd in de late 19^e of vroege 20^e eeuw en worden grotendeels behouden. De werken zijn ofwel ondiep (nieuwe vloerplaten, terras, etc.), of situeren zich ter hoogte van reeds bestaande verstoringen (heropbouw baksteenconstructies) of zijn zeer lokaal (nutspuiten, nieuwe baksteenconstructie). Bovendien is de kans groot dat door de bestaande 19de -en 20ste-eeuwse bebouwing, zeker ter hoogte van de kelders, oudere sporen van bebouwing reeds vergraven zijn. Dit argument wordt bijgestaan door het feit dat de Ferrariskaart aantoont dat de eerdere bebouwing ook al verwijderd werd. Het is niet duidelijk of er op dat momenten nog relictten van de 16de-eeuwse bebouwing zijn overgebleven, echter is het wel zo dat deze vroegere bebouwing vaak minder diep gefundeerd werd dan de jongere bebouwing. Dit is, wederom, zeker het geval ter hoogte van de bestaande kelders. Tevens blijkt uit andere archeologische onderzoeken dat er in de stadskern van Herentals vaak verschillende recente ophogingspakketten aanwezig zijn bovenop een plaggendek, waaronder de moederbodem zich situeert. Deze laatste wordt dan aangetroffen op dieptes groter dan 1 m-mv. Dit is het niveau waarop sporensites verwacht kunnen worden. Voor de huidige geplande werken zal enkel het plaatsen van de nutspuiten tot in dit niveau reiken (ca. 1,5 m-mv), echter gaat het slechts om 7 zeer lokale nutspuiten.

Omwille van de reeds gekende verstoringen, de grotendeels ondiepe geplande werken, of de diepere, doch zeer lokale ingrepen, zal een verder onderzoek tot weinig kenniswinst leiden, en is een vervolgonderzoek, kosten-batenanalytisch niet nuttig. Er wordt dan ook geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Op basis van bovenstaande argumentatie wordt door J. Verrijckt bvba een advies gegeven om de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

Een programma van maatregelen werd hierdoor niet opgemaakt.

3 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is niet met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed. Er is wel met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over het potentieel op kennisvermeerdering en de haalbaarheid van eventueel verder onderzoek.

Een doorslaggevende factor in het bepalen of verder onderzoek noodzakelijk is, is de lokale geschiedenis van het terrein, de ofwel ondiepe ofwel zeer lokale aard van de geplande bodemingrepen en het daardoor lage kenniswinstpotentieel.

- Voldoende info aanwezigheid site: Nee.
- Site aanwezig: Nee, er zijn geen aanwijzingen voor de aan- of afwezigheid van een archeologische site.
- Voldoende info over kennispotentieel en technische haalbaarheid project: De huidige woningen zijn gebouwd in de late 19^e of vroege 20^e eeuw en worden grotendeels behouden. De werken zijn ofwel ondiep (nieuwe vloerplaten, terras, etc.), of situeren zich ter hoogte van reeds bestaande verstoringen (heropbouw baksteenconstructies) of zijn zeer lokaal (nutspullen, nieuwe baksteenconstructie). Bovendien is de kans groot dat door de bestaande 19de -en 20ste-eeuwse bebouwing, zeker ter hoogte van de kelders, oudere sporen van bebouwing reeds vergraven zijn. Dit argument wordt bijgestaan door het feit dat de Ferrariskaart aantoonde dat de eerdere bebouwing ook al verwijderd werd.

Het is niet duidelijk of er op dat momenten nog relictten van de 16de-eeuwse bebouwing zijn overgebleven, echter is het wel zo dat deze vroegere bebouwing vaak minder diep gefundeerd werd dan de jongere bebouwing. Dit is, wederom, zeker het geval ter hoogte van de bestaande kelders. Tevens blijkt uit andere archeologische onderzoeken dat er in de stadskern van Herentals vaak verschillende recente ophogingspakketten aanwezig zijn bovenop een plaggendeek, waaronder de moederbodem zich situeert. Deze laatste wordt dan aangetroffen op dieptes groter dan 1 m-mv. Dit is het niveau waarop sporensites verwacht kunnen worden. Voor de huidige geplande werken zal enkel het plaatsen van de nutspullen tot in dit niveau reiken (ca. 1,5 m-mv), echter gaat het slechts om 7 zeer lokale nutspullen.

Omwille van de reeds gekende verstoringen, de grotendeels ondiepe geplande werken, of de diepere, doch zeer lokale, versnipperde ingrepen, zal een verder onderzoek tot weinig kenniswinst, noch voldoende ruimtelijk inzicht leiden, en is een vervolgonderzoek, kosten-batenanalytisch niet nuttig. Er wordt dan ook geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Er wordt een advies gegeven door J. Verrijckt Archeologie & Advies om de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht. Deze bepalingen zijn terug te vinden in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. Eventuele toevalsvondsten dienen binnen drie dagen na ontdekking gemeld te worden bij Onroerend Erfgoed.

4 BIBLIOGRAFIE

- BORSBOOM, A. & VERHAGEN, P. 2012. *KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P)*. SIKB
- HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., & ERWYNCK, A. 2016. Archeologische vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 48.
- TOL, A. J., VERHAGEN, P. & VERBRUGGEN, M. 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*, KNA-leidraden, Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, Gouda.
- VAN GILS, M. & DE BIE, M. 2006. Steentijd in de Kempen. Prospectie, kartering en waardering van het laat-paleolithische en mesolithische erfgoed. In: COUSSERIER, K., MEYLEMANS, E. & IN 'T VEN, I. (red.), *CAI-II. Thematisch inventarisatie- en evaluatieonderzoek*. VIOE Rapporten 2, Brussel, 7-16.
- VAN GILS, M. & MEYLEMANS, E. 2019. *Prospecteren naar steentijd artefactensites – versie 1*, agentschap Onroerend Erfgoed.
- Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0), 2019.